

TĒ 13 CHIUⁿ BĪN-CHHŨNG, I-HŌK, THONG KHONG-KHÌ Ê HOAT-TŌ

Chhu bĪn-chhŭng ê hoat-tŏ, iàu-kĭn tiŏh siŏ-sim, in-ūi pĪⁿ-lâng ōe khah khòaⁿ-òah, á-sĭ bŏe khah khòaⁿ-òah, lóng sĭ koan-hē bĪn-chhŭng ōe hiáu chhu, á-sĭ bŏe hiáu chhu.

Jiŏk-á ū-sĭ tiŏh tui thâu hian, ū-sĭ tiŏh tui piⁿ-á hian, chiàu khah lĭ-piān lâi hian. Tāi-seng chhu jiŏk-á, chia h koh chhu thán-á, thán-á ê téng-bĪn koh chhu chit niá tŏa niá phē-toaⁿ (pŏ chŏe-ê **chún chhiŏh** ēng); koh ēng chit niá khah siŏng ēng sŏe niá ê phē-toaⁿ **thán-hŏai**ⁿ chhu tĭ tŏa niá phē-toaⁿ ê téng-bĪn, thang séng tŏa niá phē-toaⁿ.

Nā ōe m̄-bián ēng iŭ-pŏ, chiū bián ēng, in-ūi iŭ-pŏ bŏe thong-khì, chŏe jiát ê mih. Iŭ-pŏ iā bŏe nŭng-jŭn, ōe hŏ pĪⁿ-lâng siⁿ jiŏk-siong (chiū-sĭ tŏ-ŭt lŭ-tiŏh ê siong). Siat-sú kŏ-put-chiong tiŏh ēng iŭ-pŏ ê pĪⁿ, tek-khak tiŏh ēng iŭ-pŏ chhu tĭ sŏe niá thán-hŏaiⁿ phē-toaⁿ ê ē-bĪn; iàu-kĭn tiŏh chiong iŭ-pŏ phŏ hŏ pĪⁿ.

Tĭ pĪⁿ-lâng bĪn-chhŭng-téng it-**khài** só ēng ê phē-toaⁿ, thán-á, lóng tiŏh khah tŏa niá, si-piⁿ ū thang áu-kè-lâi soeh-teh, chit-hāng sĭ khah hó khòaⁿ, chit-hāng sĭ pĪⁿ-lâng khah khòaⁿ-òah; bĪn-chhŭng ê téng-bĪn-piⁿ, iā tiŏh chhu hŏ piⁿ-chiàⁿ, bŏ lŭn lŏa-chŏe tiuⁿ, lóng tiŏh án-ni.

Chhek piⁿ pĪⁿ-lâng ê chím-thâu, m̄-thang tiām bĪn-chhŭng-nih chhŏng; tiŏh thêh-khì pāng-gŏa chéng-tŭn hó-sè, chia h koh thêh-lâi hŏ pĪⁿ-lâng the. Chím-thâu-piⁿ chí-ū thang hē chit tiâu sŏe tiâu chhiú-kun, kĭ-ŭ ê mih, lóng m̄-thang hē hia.

PĪⁿ-lâng nā lĭ-khui bĪn-chhŭng tiap-á-kú, khàn-hŏ tiŏh hian i ê jiŏk-á. Chiong bĪn-chhŭng chhu hó, iā tiŏh siŏ-sim chiàu-kŏ pĪⁿ-lâng, m̄-thang hŏ i chhe-tiŏh hong koh kám-tiŏh.

PĪⁿ tǎng ê lǎng bŏe tit lŏh bĪn-chhŭng, khàn-hŏ tiŏh chiàu i-ĭⁿ ê kui-kú, ták lé-pái ká pĪⁿ-lâng ōaⁿ nŭng pái bĪn-chhŭng. Hit-ê hoat-tŏ tiŏh lēng-gŏa chiong chit tiuⁿ bĪn-chhŭng chhu hó-sè, ēng siⁿ ê lǎng, chiong pĪⁿ-lâng khin-khin sóa kè sin chhŏng ê bĪn-chhŭng; nā-sĭ pĪⁿ-lâng siong-tiŏng tek-khak tiŏh cháp-hun siŏ-sim.

Nā pĪⁿ thài siong-tiŏng, bŏe kng kè pát tiuⁿ bĪn-chhŭng-tit, tiŏh ēng ōaⁿ phē-toaⁿ ê hoat. Tāi-seng pĪ-pān chit-niá chheng-khì ê phē-tŏaⁿ, kŭng chit-pŏaⁿ khí-lâi; chia h kah pĪⁿ-lâng hoan thán-khì-sin tui bĪn-chhŭng-piⁿ kè-khì (tē 115 tŏ). Tiŏh kŏaⁿ-kĭn chiong kŭ ê phē-toaⁿ tui piⁿ-á kŭng-kè khì kàu pĪⁿ-lâng ê seng-khu hit ē-tŏe; iā chia h kŏaⁿ-kĭn chiong pĪ-pān piān, hit niá chheng-khì phē-toaⁿ, chiong kŭng-ê hit chit pŏaⁿ, hē tĭ pĪⁿ-lâng ê seng-khu-ē; jiān-āu kah pĪⁿ-lâng chiàu kŭ hoan-sin kè-lâi; koh chiong kŭ ê phē-toaⁿ tiŏh-lŏh-lâi; chiong hit chit pŏaⁿ chheng-khì-ê thĭ-khui chhu hŏ hó, iáh si-piⁿ ê phē-toaⁿ chia h khiŏh lâi soeh ân tĭ jiŏk-á-ē.

Siat-sú pĪⁿ-lâng bŏe hoan-sin, iŭ-gŏan tiŏh chiong phē-toaⁿ kŭng hó, kiŏ lǎng pang-chān lí, chiong pĪⁿ-lâng siŏ-khŏa phŏ-khí-lâi, chiàu téng-bĪn ê hoat-tŏ kŏaⁿ-kĭn chhu hŏ hó.

Koh nā chhĭn-chhiūⁿ pĪⁿ-lâng téng-kŏa lóng hó-hó, kan-ta ē-kŏa phŏa-pĪⁿ, bŏe-ŏe hoan-sin, khàn-hŏ iŭ-gŏan tiŏh chiong phē-toaⁿ kŭng hó; tāi-seng pĪ-pān piān-piān, kiŏ pĪⁿ-lâng khí-lâi che, chiàu chēng ê hoat-tŏ án-ni lâi ōaⁿ.

Hian jiŏk-á ê hoat-tŏ:

1. Mĭ-phē kap thán-á thêh-khí-lâi hē chit tē í-téng. Ēng phē-toaⁿ chhu tĭ pĪⁿ-lâng, líng pēng khiŏh lâi soeh tĭ i seng-khu-ē. Chím-thâu tiŏh thêh-khí-lâi hē piⁿ-á.
2. Chiong pĪⁿ-lâng kng tĭ jiŏk-á ê piⁿ-á.
3. Khàn-hŏ tiŏh chiong jiŏk-á thoa kàu bĪn-chhŭng-piⁿ; hit-tiáp thih chŏe ê jiŏk-á í-keng hian. (Chit-ê sĭ teh kŏng gŏa-kŏk khŏan ê bĪn-chhŭng).
4. Ēng saⁿ ê chím-thâu hē tĭ thih chŏe ê jiŏk-á téng; kng pĪⁿ-lâng kàu hia.
5. Jiŏk-á tiŏh tui thâu hian. Ēng chheng-khì ê phē-toaⁿ chhu, kap chheng-khì sŏe niá phē-toaⁿ iā hó. Kng pĪⁿ-lâng tĭ jiŏk-á-téng, chia h ūn-ūn-á thoa kàu gŏan-ūi (tē 116 tŏ).

Nā tĭ piⁿ-á ū lēng-gŏa koh chit tiuⁿ bĪn-chhŭng lâi ēng kng pĪⁿ-lâng tĭ hia tŏ, án-ni hian jiŏk-á khiŏk sĭ khah khŏai.

PĪⁿ-lâng ê kut-chĭh, hit-ê chháu chŏe ê jiŏk-á-ē, tiŏh kè nŭng tē chhā pang; chhian-bān m̄-thang hŏ bĪn-chhŭng ōe iŏ-tǎng, in-ūi chit khŏan ê pĪⁿ kài **khĭ-khek** bĪn-chhŭng teh iŏ-tǎng.

Ū chit-khŏan ēng chhiū-leng tŏe chúⁱ ê jiŏk-á, khah chŏe sĭ in-ūi chui-kut ū pĪⁿ ê lǎng, **piān-sūi**, á-sĭ **pŏan-sūi** hit hŏ pĪⁿ-lâng teh ēng-ê. Chit khŏan chhiū-leng jiŏk-á hē tĭ chháu jiŏk-á ê téng-bĪn; jiŏk-á-ē, iŭ-gŏan tiŏh chhu pang. Chhit khŏan ê jiŏk-á **kè-chĭ**ⁿ chin kùⁱ, khàn-hŏ ê lǎng tiŏh kĭn-sĭn lâi ēng; m̄-thang bak-tiŏh iŭ, iā m̄-thang chiong hit-hŏ ū mĭ-kak-ê lâi hē tĭ jiŏk-á

téng-bīn, kiaⁿ-liáu m̄-tú-hó chhák phòa, á-sī tùh páiⁿ; nā ēng liáu tiòh sóe hō chheng-khì, koh phák ta, chiah siu-khí-lái.

Ū hit hō m̄-sī kui seng-khu ū pīⁿ-ê, thang ēng chit-pò^a ê chhiū-leng jiòk-á, á-sī ēng chit-ê chhiū-leng chím-thâu chiū kàu-giá; m̄-bián ēng kàu siuⁿ tōa-ê.

Tōa niá ê jiòk-á it-tēng tiòh tī bīn-chhng-téng tóe chú; sòe niá jiòk-á, á-sī chím-thâu, tī chheng-khì toh-téng, tóe chú iā thang. Tī toh-téng tóe chú ê sí, nā ēng nng chhiú lái chhih, òe bong-tiòh toh-téng, chiū thang chai chú iáu-bē kàu-giá; nā-sī ēng chit-chhiú chhut-lát, chiah òe bong-tiòh toh, án-ni chú chiū-sī tú-hó.

Tóe chú liáu-āu, iàu-kín tiòh sió-sim chhut-lát chiong lō-si chōan hō ân, bóh-tit hō gōa-bīn phah tâm. Chit khoán ê jiòk-á nā kòe nng saⁿ lé-pài, tiòh thiⁿ chit pái chú, in-ūi jiòk-á-lái ê chú kè kah chōe jít òe cheng-hoat, chiū kah kiám-chiò.

Pīⁿ-lâng ê i-hók, chiàu khàn-hō ê kui-chek, tiòh siōng-siōng òaⁿ hō chheng-khì, chiàu pīⁿ-lâng ê ì-sù chit lé-pài beh òaⁿ chit pái, chiàu khàn-hō ê ì-sù, chit-jít tiòh òaⁿ nng pái; i-īⁿ-lái bōe tit thang pī-pān hiah-nī chōe, chí-ū múi-jít hō pīⁿ-lâng sóe-ék-ê, chiong i ê i-hók tiàu-khí-lái chhe hong iā hó. Pīⁿ-lâng nā bō teh lâu kōaⁿ, chit lé-pài nng pái tiòh òaⁿ chheng-khì ê saⁿ. Nā-sī siōng-siōng lâu kōaⁿ ê lâng, á-sī hi-pīⁿ ê lâng, in ê i-hók tiòh ēng nī-ê, iā tiòh siōng-siōng òaⁿ ta-ê, m̄-thang kan-ta chiàu chēng ê hoat-tō kóng chhe hong chiū òe ēng-tit.

Pīⁿ-lâng taⁿ-chiah hó, thâu chit pái lóh bīn-chhng ê sí, khàn-hō tē it iàu-kín tiòh khòaⁿ i só chhng ê i-hók ū háh ū tú-hó bō, iā m̄-thang hō i chhng siuⁿ tâng, siuⁿ lūi-thūi, in-ūi taⁿ-chiah hó ê lâng, i ê pīⁿ beh koh hoat sī chin khòai; iā lâng iáu-bē lōa tōa íong.

Chiàu-kò pīⁿ-lâng the, tó ê hoat: Pīⁿ-lâng tó chhiò-chhiò bōe tín-tâng, khàn-hō tiòh pang-chān i hō thán-khì-sin, òe sí-siōng óah-tâng. Chiàu lí-khì tiòh hō pīⁿ-lâng ê hì-chōng chōan thé lóng òe kiáⁿ i ê chok-iōng, chiah bián hō huìh tūi-lóh lái pīⁿ-chiáⁿ hì-iām; iā tiòh hō i ê seng-khu sí-siōng òe óah-tâng, chiah m̄-bián tì-kàu siⁿ jiòk-siong.

Pīⁿ-lâng nā ū sit-hū-tek-lí-a (pèh-âu-chèng) á-sī kip-sèng *rheumatism* ê pīⁿ, tiòh hō siōng-siōng tó chhiò-chhiò; in-ūi i nā peh-khí-lái, kiaⁿ-liáu sim-chōng hut-jiân sit-pāi, chiū thēng-chí. Koh sió-tng-jiát pīⁿ (小腸熱病, *enteric fever*) kap pak-tó ê pīⁿ, í-kip lâu huìh hit hō chēng, iā eng-kai tiòh tó pīⁿ-pīⁿ. Iā tī chēng-méh-kng-lái ê huìh ū kiát kui-tè ê pīⁿ, chiū-sī huìh-chhoan pīⁿ, (血栓病, *thrombosis*), koh kah iàu-kín tiòh tó-teh hō pīⁿ-pīⁿ. Sim-chōng ū pīⁿ ê lâng, á-sī khùn ê sí sim-koaⁿ òe kiaⁿ-ê, chit khoán ê pīⁿ-lâng ū-sí chē, ū-sí tó, sī bōe ēng-tit tiāⁿ-tiòh ê hoat-tō. Khàn-hō tiòh m̄-thang hiám hùi-khì, khòaⁿ pīⁿ-lâng àn-cháiⁿ-iūⁿ kah hó-sè, chiū hō i án-ni. Chhin-chhiūⁿ pīⁿ-lâng chē ê sí, ka-chiah-āu tiòh ēng chím-thâu á-sī phē-jiòk hit hō mih lái ké, á-sī ēng chit tē í-á hē tī i bīn-chēng hō i thang phak-teh. Sim-chōng ū pīⁿ-ê nā bōe tit tiám bīn-chhng-nih khùn, tiòh ēng chit tē tōa tē ê the-í, hō i chē hit téng-bīn, iā tiòh ká i kah hō sio, m̄-thang hō léng-tiòh. Bīn-thâu-chēng hē chit tē ki-toh, thang hō i khòa chhiú, ū-sí iā thang phak-teh hioh-khùn (tē 117 tô). Ēng pēng-siōng the-í ê hoat-tō, khòaⁿ tē 118 tô.

Lūn jiòk-siong (褥瘡, *Bed-sore*):

Nā pīⁿ-lâng kóng, i seng-khu ū só-chāi òe thiàⁿ, chiū tiòh chhā khòaⁿ sī sím-mih iân-kò, ū-sí iā òe chí thiàⁿ, in-ūi ū-sí sī beh khí jiòk-siong ê iân-kò.

Khàn-hō tiòh chai jiòk-siong m̄-tān-nā óa tēng kut ê só-chāi òe siⁿ nā-tiāⁿ. Ka-chiah ê chek-chui-kut, keng-kah-kut, tiú-koan-chat-āu, tōa-thúi-kut, kha-āu-tiⁿ-kut, gín-á ê āu-khok, chiah ê só-chai lóng òe siⁿ jiòk-siong. Iā kha-pōaⁿ kap kha-chng-thâu-á, òe hō hit hō kah ê phē teh-tiòh, kàu thiàⁿ.

Chòe tâng ê jiòk-siong, chiū-sī sin jip īⁿ ê pīⁿ-lâng, in-ūi i tī chhù-nih ê sí, bō lâng hū-chhi i ê iân-kò. Kìⁿ-nā tī i-īⁿ ê pīⁿ-lâng, chiū m̄-bián tì chit hō chēng, in-ūi khàn-hō teh chiàu-kò, kàu lóng hó-sè. Nā i pīⁿ ê hoat-tō, chhng-liáu ū chiàu-pī thò-tōng, pīⁿ-lâng chiū bōe ū jiòk-siong.

Ū-hōng jiòk-siong ê hoat:

1. Pīⁿ-lâng nā chhiang-chāi tó tī bīn-chhng, beh tī-hōng jiòk-siong, khàn-hō tiòh put-chí sió-sim. Pīⁿ-lâng seng-khu-ê ê jiòk-á kap phē-toaⁿ, tiòh sí-siōng chhu pīⁿ, m̄-thang khioh-kéng. Chiáh-mih, m̄-thang phah-ka-lauh tī bīn-chhng-nih.
2. Tē it iàu-kín-ê sī tiòh chheng-khì. Pīⁿ-lâng tó-tī bīn-chhng, khàn-hō eng-kai tiòh ták jít nng pái, sóe i ê ka-chiah-āu, iā ū-sí kui seng-khu tiòh ták jít sóe, chiah ūn-ūn-á chhit hō ta. Nā tãi-piān á-sí siáu-piān sit kìm, ták pái òaⁿ chheng-khì ê saⁿ, bak-tiòh seng-khu ê só-chāi tiòh kè sóe.

3. Nā chiong pīⁿ-lâng ê phê-hu kah khòai lòe-tiòh ê só-chāi, hō i òe kian-kò, chiū kah bōe siⁿ jiòk-siong. Chhin-chhiūⁿ kā pīⁿ-lâng sóe-ék, chhit hō ta, siông-siông hō i ê sin-thé òe óah-tāng. *Alcohol* (hé-chiú) kài òe hō lâng phê-bah kian-kò. Nā kan-ta ēng chiú, hit ê lát bô kah lōa tōa, tiòh chiong chhiú ùn chiú chhut lát lù nng saⁿ hun-cheng-kú, chiong huih-kng lù hō i òe óah, chiah ũ kong-hāu. Nā kan-ta ēng chiú kā boah hit phê-nih, sī lóng bô lō-ēng, pèh-pèh liáu chiú nā-tiāⁿ. Ēng phû-tô-chiú lâi lù, iā hó. Nā ēng hó ê sat-bûn ùn tâm boah hē phê-hu-nih, ēng chhiú tōa lát kā i thut, iā sī òe tî-hông jiòk-siong ê hoat-tō.

4. Ēng iòh-hún lâi so. Iòh-hún ũ kúi-nā khoán-ê chóng-sī chit hō-ê sī hó ēng:

Zinci oxidum
Acidum Boricum
Starch (hún-chiuⁿ) } Saⁿ hāng pīⁿ chōe.

5. Tiòh sî-siông sùn pīⁿ-lâng khòai siū-tiòh jiòk-siong ê só-chāi ê phê-hu, ũ piàn **àng-hóaⁿ** á-sī σ-sek; nā án-ni tiòh tî-hông. Tiòh hō pīⁿ-lâng tó tī bô tng áng ê só-chāi, á-sī ēng nng ê chím-thâu, chhin-chhiūⁿ Se kok ê mî-phē, kòan khong-khì ê chhiū-leng-lông, lâi ké kôaiⁿ, hō seng-khu bōe teh-tiòh áng-hóaⁿ ê só-chāi. Nā òe hō pīⁿ-lâng ũ-sî tó **thán-khi-sin**, ũ-sî tó chhiò-chhiò iā sī hó ê hoat-tō. Nā beh tî-hông kha-āu-tiⁿ siⁿ jiòk-siong, ēng chit tè mî-hoe lâi khè kha-āu-tiⁿ téng-bīn hit tiâu tōa tiâu kun (*Tendo Achilles*). Á-sī ēng mî, pheng-tòa, chòe chit ê íⁿ-khôan lâi khè tī kha-āu-tiⁿ (tē 119 tō).

6. Kái-piⁿ, ē-sin, koh-ē-khang, leng-pông-ē (乳房, *breasts*), chiah ê só-chāi òe kah khòai tâm-sip, tiòh sî-siông chhit hō i ta sòa so iòh-hún.

7. Pīⁿ-lâng nā tãi-piān á-sī siáu-piān sit kìm, tiòh sî-siông ēng siū-jiō-khì. Tiòh ēng mî kap pheng-tòa lâi khè-teh, m̄-thang hō pīⁿ-lâng ê phê-hu khè-tiòh siū-jiō-khì, in-ūi khòai-khòai siⁿ jiòk-siong. Tiòh put-sî sóe chheng-khì, chhit ta, sòa so iòh-hún. Nā pīⁿ-lâng siông-siông kauh-kauh-ngiáuh, siū-jiō-khì kah bōe thang tiāⁿ-tiāⁿ hē tī hia. Tiòh ēng pát khoán ê hoat-tō. Chhin-chhiūⁿ ēng chhō mî, á-sī ēng pheng-tòa lâi pau **kù-sut-hu**, chiah sîn tī tãi-, siáu-piān ê só-chāi. Chit-ê nā kiaⁿ-lâng tiòh sî-sî ōaⁿ chheng-khì-ê. Nā-sī thòan-jiám pīⁿ, kù-sut-hu tiòh sòa sio-liò-khì. Hit sî, pīⁿ-lâng bak-tiòh kiaⁿ-lâng ê só-chāi, tiòh sòa sóe, chhit ta, ēng **hé-chiú** lù, so iòh-hún, chiah òe ēng-tit. Koh ēng iū-pò á-sī iū-chóa chū tī ē-tóe, jiòk-á kah bōe kè tâm. Ū-sî ēng *zinci oxidum* iū boah hiah ê tâm-sip ê só-chāi; chóng-sī iū-gòan tiòh chheng-khì. Boah iū ê só-**chāi** m̄-thang so iòh-hún in-ūi òe liám, sòa kiàn **kui-pa**, tì-kàu khí jiòk-siong.

Chòe oh-tit chiū-sī ka-chiah chek-chui-kut, kap sim-chōng pīⁿ; in-ūi chit nng khoán ê pī bōe **chhut-chai** in ê ì-sù lâi hoan-sin tín-tāng. Nā tú-tiòh chit hō cheng, chiū tiòh kā pīⁿ-lâng ēng chúí ê jiòk-á. M̄-kú chit hō pīⁿ sui-jiân ēng chúí ê jiòk-á, ũ-sî tî-hông khí jiòk-siong kah oh. Chóng-sī kah gâu ê khàn-hō, nā pīⁿ-lâng siⁿ jiòk-siong, i ka-kī phah-sng sī i ê kiàn-siáu.

Jiòk-siong tī-liáu-hoat sī i-seng ê koan-hē, chóng-sī ũ-sî i-seng kah khàn-hō siat-hoat.

1. Phê-hu nā í-keng phò, hit ê **hé-chiú** m̄-thang lù óa phò kang ê só-chai. Tiòh chit-jit nng pái ēng sap-bûn kap chúí sóe chheng-khì, koh chhit ta. Ēng *zinci oxidum* iū boah siông-chhùi, kap tī piⁿ-á ê phê-hu. Kah bô óa siông-chhùi ê phê-hu, iū-gòan ēng hé-chiú kā lù.

2. Chiàu téng-bīn ê hoat-tō, siat-hoat hō seng-khu bô teh-tiòh siông-chhùi.

3. Nā jiòk-siong kah nōa, tiòh ēng *acidum boricum* un-sip-pò. Só ēng ê chúí-nî-pò tiòh háp tī siông-chhùi ê hêng-chōng, m̄-thang siuⁿ tōa, iā m̄-thang kè siông-chhùi ê **kíⁿ**, kiaⁿ-liáu siông-chhùi ê kíⁿ òe nōa-khì. Ū-sî ēng *liquor hydrogenii peroxidii* sóe siông-chhùi iā hó.

4. Nā kah chheng-khì, ēng *zinci oxidum* iū kap pau-siông-liáu, lâi khàm. Nā án-ni, tiòh ēng chúí-nî-pò kap siông-chhùi pīⁿ tōa, m̄-thang kah tōa.

Nā khàn-hō khòⁿ phê-hu tng áng, chhin-chhiūⁿ beh khí jiòk-siong, tiòh liám-piⁿ thong-ti i-seng, m̄-thang **iân-chhiân**.

Hû-chhah pīⁿ-lâng ê hoat-tō:

1. Pīⁿ-lâng tī bîn-chhng-nih, khàn-hō beh hū-chhah ê sī, tiòh ēng chit ki chhiú chhng-jíp keng-kah-ē, koh chit ki chhng-jíp tī tōa-thúi-ē, chhng kè kàu pīⁿ-lâng hit pēng bīn.
2. Pīⁿ-lâng nā ū lát tiòh ēng i ê chhiú lái phō tī khàn-hō ê âm-kún.
3. Kah pīⁿ-lâng tiām-tiām tó-teh, chia hūn-ūn-á ká hū-khí-lái. Pīⁿ-lâng nā bōe siuⁿ tâng òe chòe-tit.
4. Pīⁿ-lâng nā kah tâng, á-sī siong-tiōng, á-sī **phīⁿ-kè** bâ-chúi-iòh, chiū tiòh ēng nng saⁿ ê lâng lái hū-chhah. Chit lâng tī thâu-khak, chit lâng tī seng-khu, koh chit ê tī kha. Tāi-ke tiòh khiā siang pēng, tiòh lêng pīⁿ-lâng hō i pīⁿ-pīⁿ. Iā tiòh ēng kui ki chhiú, m̄-thang kan-ta ēng chng-thâu-á nā-tiāⁿ, in-ūi án-ni bô kàu-giáh lát. Koh chit ê hoat-tō sī chiàu tē 120, 121 tō.

Ēng piān-khì ê hoat-tō (tē 122 tō):

1. Iáu-bē hō pīⁿ-lâng ēng ê tãi-seng, tiòh piàⁿ tām-pòh sio-chúi tī lái-bīn hō piān-khì sió-khóa sio, chia hūn-ūn-á **hiat-kák**, án-ni kah khòaⁿ-óah.
2. Nā pīⁿ-lâng kah tâng, piān-khì ê téng-bīn tiòh boah tām-pòh iú, hō i ê phê-hu bōe liām-tiòh piān-khì lái tí-hông khí jiók-siong.
3. Piān-khì-lái m̄-thang hē siau-tók-iòh-chúi, kiaⁿ-liáu iòh bak-tiòh pīⁿ-lâng.
4. Khàn-hō ēng tò-chhiú hū pīⁿ-lâng ê kut-pôaⁿ, hō i sió-khóa **lī-phū**, chia hūn-ūn-á chiong piān-khì chhng-jíp. Teh chhng-jíp ê sī tiòh sòe-jī m̄-thang lòe tiòh pīⁿ-lâng ê phê; iā chit-tiáp koh kah i ê kha tiòh kiu-khí-lái. Chia ēng bīn-kun ut lái khè tī piān-khì ê téng-bīn hō i kah bōe tiam.
5. Ēng liáu tiòh thèh-khí-lái, iú-gōan tiòh sòe-jī m̄-thang lòe-tiòh pīⁿ-lâng ê phê-hu. Pīⁿ-lâng nā bô lát thang ka-kī chhit, khàn-hō tiòh thè i. Piān-khì tiòh ēng pò khàm-teh, phang khí tī kiám-giām tãi-,siáu-piān sèk-lái. Nā i-seng ū hoan-hù tiòh lâu-teh hō i kiám.
6. Kiám liáu, pùn tiòh piàⁿ hiat-kák. Piān-khì tiòh sóe hō chheng-khì. Tãi-seng ēng chúi sóe, āu-lái ēng chit-ki tek-á, bé-liu pák pò, lái sóe chheng-khì. Sóe liáu chit-ki tiòh chhiang-chāi chìm tī chhō *carbolic* iòh-chúi. Koh ēng sio-chúi sóe-thōa, chia hūn-ūn-á gōan-ūi. Sóe ê sī, kò iā tiòh sóe. Piān-khì-lái nā ū siⁿ iām-lūi ê chit, ēng iām-sng ká i chìm òe kái-iūⁿ, sòe ēng chúi sóe.
7. Sió-tng-jiat, á-sī pát khoán thōan-jiam pīⁿ, hit ê chiàu-kò ê hoat-tō, ū kì tī tē 37 chiuⁿ.

Sóe chhui ê hoat:

1. Pīⁿ-lâng nā kàu-giáh ióng, tiòh chit jít saⁿ pái ēng khí-bín kap khí-hún lái bín chhui-khí.
2. Sóe chhui ê sī tiòh ū-pī, i-seng sóe hoan-hù ê **sóa-kháu-iòh**, mí-hoe, á-sī kúi-nā tiâu mí-se, á-sī kú koh chheng-khì ê chhiú-kun, chit ki tōng-méh-**khíⁿ**, á-sī kúi-nā ki 5 chhùn tng ê tek-oe-á. Chit hō tek-oe-á kah lī-piān in-ūi sī siók-siók, siat-sú nā thōan-jiam-pīⁿ, thang sūn-sòe sio. Chóng-sī ēng kah tēng ê mih chhit chhui tiòh sòe-jī, m̄-thang lòe-tiòh pīⁿ-lâng chhui-lái ê liām-móh (tē 125 tō).
3. Chiong tām-pòh mí tíⁿ tī chng-thâu-á-bé, á-sī tek-oe-á ê bé, ùn sóa-kháu-iòh, chia hūn-ūn-á i chhit chhui. Teh chhit ê sī tiòh chim-chiok chhit chíh, chhui-khí-hōaⁿ kap chhui-phé liām-móh tiang-kan ê sóe-chai. Mí-hoe tiòh siōng-siōng òaⁿ chheng-khì-ê.
4. Chhit chíh ê sī, m̄-thang chhit siuⁿ āu-bīn, kiaⁿ-liáu hō i ài-thò.
5. Siat-sú nā pīⁿ-lâng m̄-chai-lâng, bô ài lêng ká i chhit chhui, tiòh kiò pát ê khàn-hō ká i tàu kha-chhiú. Nā tiòh ēng khui-chhui-khì, tiòh ēng chhiū-leng ê that-á, á-sī kim-kim bô siuⁿ tēng ê chhā. Hit ê bé-liu tiòh chng kang pák sòeⁿ, saⁿ chhiòh tng; tí-hông kiaⁿ-liáu i thun-lòh-khì.

Chiàu-kò hū-jîn-lâng thâu-mng ê hoat-tō (tē 126 tō): Thâu-mng tiòh ták jít ká i soe, iā tiòh pun chòe nng pēng lái soe, pīⁿ chòe nng ki ê mng-bé. Ū-sí chit pēng tíⁿ kè-lái, hit pēng tíⁿ kè-khì; tī téng-bīn ēng pín-chiam lái kit. Í-sù sī kah bōe hō thâu-chang tī āu-khok tiam tiòh; án-ni kah khòaⁿ-óah, iā lêng jít kah khòai soe. Teh-beh soe ê sī, tiòh tui bé-á chiām-chiām soe kàu thâu mng-thâu, chia hūn-ūn-á kah bōe phah-kat-kiú, hō pīⁿ-lâng kah bōe thiāⁿ.

Koh ták lé-pài tiòh chit pái ká i pìn-thâu.

Thâu-mng nā ū siⁿ sat-bú ê lâng, tiòh pī-pān iòh-chúi *hydrargyri perchloridum* 1-500, á-sī *acidum carbolicum* 1-40 tī óaⁿ-lái, mí-hoe, bīn-kun, **sat-piⁿ**, kú ê pò. Nā pīⁿ-lâng tó tī

bîn-chhng, tiòh chhu bīn-kun tī thâu-khak-ē; nā òe khí-lâi chē-ê, ēng bīn-kun moa tùi ka-chiah kàu keng-kah.

Sat-pìn tiòh chìm tī iòh-chúi, ùn-ùn-á kâ i pìn, ēng mí lâi chhit kiaⁿ-lâng, tiòh hē tī iòh-chúi-nh, á-sī ēng sat-pìn-thok. Koh ēng pò chìm tī iòh-chúi, lâi pau thâu-mng, ēng pheng-tòa kâ i pák; án-ni ták jít òaⁿ chit pái, kàu bô sat-bú, chiah soah.

Sóe thâu-mng: Lâng nā tó tī bîn-chhng, iù-gôan tiòh sóe thâu-mng. Beh sóe ê sí, tiòh tó tī bîn-chhng-piⁿ ēng chit tiâu tóa tiâu ê chhiū-leng-pò, chit thâu chhu tī pīⁿ-lâng ê am-kún-ē, chit-thâu tùi bîn-chhng-piⁿ sùi-lòh tī chú-tháng-lâi.

Tâi-seng ēng sat-bùn ùn sio-chúi khí-lâi, lù thâu-khak hō i chiâu tiòh, âu-lâi ēng sio-chúi sóe, koh thōa, kàu lóng-chóng chheng-khì. Ēng ta ê kun-á kap thâu-mng-bé saⁿ-kap chūn, thâu-mng-thâu tiòh ēng kun-á lù, kàu chiâu, koh ēng kòe-siⁿ iát hō i ta, âu-lâi theng-hâu ta liáu, chiah koh soe hō i hó-sè (tē 126 tō).

Thong khong-khì ê hoat-tō, m-nā ùi-tiòh pīⁿ-lâng ê lī-ek, khàn-hō iā sī ũ lī-ek, chóng-sī gō-cháp ê pīⁿ-lâng ê tiong-kan, tâi-khài bô chit-ê hoaⁿ-hí beh khui thang-á, tek-khak tiòh ēng hó ê òe lâi khó-khng in; tiòh chai chhù-lâi tek-khak tiòh ũ sin ê khong-khì, lâi òaⁿ-khì chiah ê ù-òe ê khì. Chit tiâu lí bô lūn phòa-pīⁿ-lâng àn-cháiⁿ kóng, khàn-hō tiòh it-khài m-thang thiaⁿ. Jit-sī khui thang-á ê sí-chūn, tang-thiⁿ hē-thiⁿ sī siāng chit-iūⁿ, nā-sī thiⁿ-khì kah sio-jòah, mí-sī iā thang chiâu chū-kí ê ì-sù lâi khui thang-á. Chóng-sī iàu-kín tiòh sió-sim. Pīⁿ-lâng ê bîn-chhng, nā kó-jân òe chhiong-tiòh hong, khàn-hō tiòh ēng ùi-pîn lâi cháh chiah hó. Tâi-khài lâi kóng, khàn-hō tiòh òe bēng-pék thiⁿ-khì ê kôaⁿ-jòah, chiâu hit-ê khám-chām lâi khui lâi koaiⁿ ê lí-khì, che sī tī lín ê hák-būn, kiàn-sek khòaⁿ cháiⁿ-iūⁿ-lah; chhin-chhiūⁿ thiⁿ-khì nā thài léng, iáh sī tiòh khui thang-á hō thong-khì, put-kò tiòh ke kâ pīⁿ-lâng chhēng saⁿ, kap kah phē, chiū bô iàu-kín; theng-hâu khong-khì òaⁿ liáu chiū liām-piⁿ thang koh koaiⁿ. Koh chit hāng m-thang ùi-tiòh chit ê lâng ê iân-kò, lâi kâ in khui-koaiⁿ, che chiū-sī ko téng khàn-hō ê tâi-chì. Pīⁿ-sek ê hân-lóan-kè (chiū-sī kiám-cha un-tō ê khì-kū) tiòh kah siōng tī 60 tō F. chī 65 tō F. (15.6°C. -18.0°C.). Un-tō nā bô kàu 60 tō F. (15.6°C.), chiū tiòh ēng hé-lô; nā tī 65 tō í-chiūⁿ chiū tiòh khui **thang**-á. Chit-ê sī kah háp tī kôaⁿ-thiⁿ ê só-chāi; nā-sī jiát-tài ê ùi, pīⁿ-sek ê un-tō tiòh 65°F-70°F. (18.0°C.-21.0°C.)

Pīⁿ-sek ê téng-bīn tiòh ũ thang-á, thang tháu chiah ê kiaⁿ-lâng ê khì, in-ùi m-hó ê khì, kah chōe tī téng-bīn; nā bōe-òe tī pāng-téng khui thang-á, tek-khak tiòh khui mng-lí á-sī khui thang-á.

Tâi-khài lâi kóng, thong khong-khì ê hoat-tō, tiòh siōng-siōng hō i tú-hó, mí kap jít siāng chit iūⁿ; nā jít-sī ũ teh òaⁿ khong-khì, mí-sī chiū kín koaiⁿ, án-ni khí-thâu sī hó, m-kú âu-lâi iù-gôan sī bô lō-ēng. Tī tē 127 tō chit ê thang-á thong-khong-khì ê hoat, chiū-sī ũ siang tó ê thang, chiong ē-bīn tó thuh chiūⁿ kôaiⁿ tām-pòh, ē-bīn chiah thò chit phiⁿ pang, chiū siang tó ê thang-á òe làng phāng, chiū khong-khì òe jíp, bōe tit-tit chhe-tiòh pīⁿ-lâng.

Mí-sī tē-it léng, chiū-sī saⁿ-sì tiám-cheng ê sí, hit-tiáp m-thang hō hé-lô ê hé hoa-khì; tī jít-sī nā kah hó thiⁿ-khì, chiū m-bián thiⁿ siuⁿ chōe thô-thòⁿ.

Thài-iōng ê kng òe biát-bô bī-seng-bút, só-í chhù-lâi iàu-kín tiòh ũ jít ê kng; nā-sī thiⁿ-khì siuⁿ jòah ê sí, khàn-hō tiòh chiong mng-lí pāng lòh-lâi.

Mí-sī chòe tâi-chì tiòh kah tiām-chēng, in-ùi pīⁿ-lâng nā thiaⁿ-kìⁿ khìh-khiáuh ê siaⁿ, ài bōe khùn-tit, chiū in ê sim put an. Thiⁿ hé-lô ê hé-thòⁿ, á-sī thô-thòⁿ m-bián ēng thih ê mih sī kah hó; lâ hé-lô ēng chhâ-kùn-á chiah bōe ũ siaⁿ; iáh beh thèh hé-thòⁿ tiòh ēng chhiú, chhiú chiah kò chhiú-lok.